

3. Місце України за рейтингом «Ведення бізнесу 2013» [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/file/link/193720/file/DB_2013.doc
4. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2012 р. знизився на 7 % – до 6,013 млрд дол. [Електронний ресурс] // РосБизнесКонсалтинг (РБК). – 2013. – 14 лют. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/obem-pryamyh-inostrannyh-investitsiy-v-ekonomiku-ukrainy-14022013173200>
5. Огляд світової економіки. Умови ведення бізнесу змінюються: наші прогнози на 2013 р. [Електронний ресурс] / Price water house Coopers. – Режим доступу : http://www.pwc.com/en_UA/ua/survey/2013/assets/global-economy-watch-jan-2013_ukr.pdf
6. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки від 06.07.2013 № 187-2013-п [Електронний ресурс] // (Офіційний сайт Верховної Ради України). – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-%D0%BF>
7. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України [Електронний ресурс] // (Офіційний сайт Державної служби статистики України). – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Україна–ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 7 черв. – Режим доступу : <http://gazeta.zn.ua/international/ukraina-es-problemy-integracii-.html>
9. International monetary fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/weodata/weorept.aspx?sy=1980&ey=2018&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=%2C&br=1&pr1.x=70&pr1.y=5&c=001%2C998%2C901&s=NGDPD%2CPPPGDP%2CPPPPC%2CPPPSH&grp=1&a=1>

Ищук Светлана. Евроинтеграционный выбор Украины: инвестиционные ожидания (региональное измерение). Осуществляется всесторонний анализ динамики и структуры прямых иностранных инвестиций в Украину. Прослежена нисходящая тенденция прироста прямых иностранных инвестиций в Украину после 2008 г., что согласуется с тенденцией сокращения оттока отечественного капитала за границу. Проиллюстрированы особенности инвестиционной деятельности Львовской области. Исследованы особенности отраслевого привлечения иностранных инвестиций. Представлены возможности и пути повышения инвестиционной привлекательности регионов нашего государства. Проведён анализ привлечения инвестиций из стран ЕС в Львовской области. Проанализированы состояние и эффективность реализации масштабных инфраструктурных проектов с участием ЕС. Сделан вывод о неоспоримом экономическом лидерстве Львовской области среди семи областей Западного региона.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность, средства ЕС.

Ishchuck Svitlana. Eurointegration Choise of Ukraine: Investment Expectations (Regional Dimension). The author has made a comprehensive analysis of the dynamics and structure of foreign direct investment in Ukraine. One has noticed a downward trend of foreign direct investment growth in Ukraine since 2008 in line with the trend of reducing the outflow of domestic capital abroad. Characteristic features of investment process in Lviv region have been illustrated. The peculiarities of foreign investment involvement into different industries have been investigated. Opportunities and ways to improve the investment attractiveness of regions of our country have been suggested. The analysis of investment involvement from the EU into Lviv region was proposed. The status and effectiveness of large-scale infrastructure projects with the EU were characterized. The conclusion concerning indisputable economic leadership of Lviv region among the seven regions of the Western Region has been made.

Key words: foreign direct investment, investment activity, the EU funds.

Стаття надійшла до редколегії
23.09.2013 р.

УДК 321.01+323.2(477)

Віктор Борщевський

Інституційні аспекти європейської інтеграції Польщі та України в контексті мислення категоріями економічних порядків

У статті проаналізовано порівняльні аспекти впливу інституційного середовища на перебіг процесів європейської інтеграції Польщі та України. Основну увагу приділено трансформації економічного порядку в умовах наближення постсоціалістичних країн до ЄС.

Ключові слова: європейська інтеграція, інституційне середовище, інституційні бар'єри, економічний порядок.

© Борщевський В., 2013

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах підготовки України до підписання Угоди про Асоціацію з ЄС активізувалися наукові дискусії, пов'язані з проблематикою європейської інтеграції нашої держави. При цьому серед аргументів на користь євроінтеграційного вибору України особливе місце відведено досвіду Польщі, яка свого часу успішно пройшла всі етапи адаптації до вимог ЄС і сьогодні виступає одним з найбільш послідовних промоутерів України в західноєвропейському політичному, економічному та соціальному середовищах.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Польсько-українським відносинам у контексті європейської інтеграції нашої держави присвячено публікації багатьох вітчизняних і закордонних учених, серед яких варто відзначити праці В. Андрійчука [1], Б. Бердиховської [4], М. Вожняка [5], Я. Грицака [6], Б. Гудя [7], А. Кров'яка [10], К. Куцаб-Бонк [11], М. Литвина [12], М. Мальського [13], І. Михасюка [15], Н. Мікули [16, 17], Н. Павліхи [19], В. Палехової [20], Є. Савельєва [21], Р. Федана [23], А. Шептицького [24], М. Янківа [25] та інших дослідників.

Водночас більшість публікацій, які стосуються проблем українсько-польського співробітництва й стратегічного партнерства, розглядають їх переважно в площині мислення категоріями суспільно-економічних формацій або соціально-економічних систем, ігноруючи при цьому методологічний підхід, ґрунтований на виділенні економічних порядків (табл. 1).

У результаті цього значною мірою вуалюються істотні відмінності в економічному устрої України та Польщі, які означилися вже на перших етапах постсоціалістичного розвитку обох країн, проте найбільш яскраво виявились у процесі європейської інтеграції кожної з них. Насамперед це стосується відносин між владою і суспільством, ролі громадського сектора в економічній політиці держави, рівня монополізації ринків та централізації суспільно-політичних процесів.

Таблиця 1

Основні методологічні підходи до формування економічного мислення

Категорії економічного мислення	Основні складові (етапи еволюції)			
Суспільно-економічні формації	<i>Первісно-общинний лад</i>	<i>Феодалізм</i>	<i>Капіталізм</i>	<i>Соціалізм (комунізм)</i>
Соціально-економічні системи	<i>Планова економіка</i>	<i>Перехідна економіка</i>	<i>Змішана економіка</i>	<i>Ринкова економіка</i>
Економічні порядки	<i>Централізований порядок</i>	<i>Порядок економічних експериментів (у т. ч. порядок «групової анархії»)</i>		<i>Конкурентний порядок</i>

Мета й завдання статті. Мета цієї роботи – передумови європейської інтеграції України та Польщі, характерні особливості трансформації їхнього економічного устрою на євроінтеграційному етапі, а також сучасний стан функціонування господарських комплексів кожної з країн, то звертає на себе увагу фактична тотожність українського й польського сценаріїв розвитку в контексті мислення категоріями суспільно-економічних формацій та соціально-економічних систем. Водночас у світлі доктрини економічних порядків виявляються суттєві відмінності між Україною й Польщею, які, при більш ретельному аналізі, дають змогу виявити реальні економічні причини наявної диференціації та окреслити відповідні механізми її нівелювання, насамперед із погляду перспективи наближення України до ЄС.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У контексті мислення категоріями суспільно-економічних формацій Україна та Польща протягом другої половини ХХ ст. перебували в рамках соціалістичної формації, а, починаючи з кінця століття, із невеликим інтервалом у часі повернулися до капіталістичної (хоча цей поворот ставить під сумнів саму інтелектуально-світоглядну сутність мислення категоріями суспільно-економічних формацій).

Із погляду методологічного підходу, орієнтованого на виокремлення соціально-економічних систем, сучасні Україна та Польща є вихідцями з планової економіки, яка домінувала в їхньому господарському устрої протягом усього повоєнного періоду аж до 80–90-х рр. ХХ ст. Упродовж останніх десятиліть ХХ і на початку ХХІ ст. кожна з держав пройшла через етап перехідної та змішаної економіки, наближаючись до набуття статусу країни з ринковою економікою, який вони отримали з певним часовим інтервалом на користь Польщі.

Про справедливість таких суджень можуть свідчити висновки окремих дослідників, які, зокрема, акцентують увагу на тому, що Польща, стикається з тими ж проблемами, що й більшість пострадян-

ських країн. Зокрема, вона має відносно значні резерви людських ресурсів, які внаслідок парадоксів, що є частиною їхнього розвитку, не можуть бути ефективно використані на батьківщині. Як наслідок, через низькі реальні заробітні плати, високий рівень безробіття й низьку професійну активність фахівців працездатного віку в Польщі так само, як і в Україні, існує високий ризик відпливу мізків до більш розвинених європейських країн [5].

Про те, що Польща та Україна є учасниками регіональної інтеграції країн, які перебувають приблизно на одному рівні економічного розвитку та використовують подібні методи регулювання зовнішньої економіки, стверджується також і в інших наукових працях. При цьому відзначається, що українсько-польське економічне співробітництво повинно стати ефективним кроком на шляху переходу від імпортозаміщення до експортоорієнтованої економіки кожної з держав, здатної забезпечити довгострокове й стає економічне зростання. Тому розширення та поглиблення інтеграції в регіоні з одночасним ефективним державним регулюванням у національних економіках представляється головним фактором розвитку інтеграції й оптимізації її структури [10].

Натомість для мислення в категоріях суспільно-економічних формацій цілком природне припущення про те, що Україна мала, порівняно з Польщею, велику кількість додаткових проблем через відсутність державності. Відтак сьогодні нашій країні бракує «ментальної готовності до реформ». До того ж соціалістичний досвід вимірюється в нас тривалішим періодом, тоді як у Польщі ще живі люди, котрі були свідками капіталістичного ладу (навіть за часів існування ПНР зберігався потужний прошарок власників у сільському господарстві, торгівлі, ремеслах, діяли деякі ринкові за сутністю закони) [20].

Водночас, якщо проблематику європейської інтеграції Польщі та України вивчати з погляду мислення категоріями економічних порядків, тоді більшість вищезазначених узагальнень і висновків набуде дещо іншої інтерпретації. Адже економічний порядок формується під специфічним впливом відносин між владою, бізнесом, домогосподарствами та інститутами громадянського суспільства, характерних для кожної окремо взятої держави, а також на основі господарських комунікацій усередині кожного із названих компонентів економічного механізму.

Прихильники такого методологічного світогляду виходять із того, що економічний порядок являє собою багаторівневу конструкцію, одним з аспектів дослідження якої є визначення інституційних умов структурування господарського середовища з урахуванням культурних і соціально-правових чинників. Вони спираються на тезу В. Ойкена про те, що економічний порядок – це рамкові умови господарювання, тобто сукупність інститутів, які представляють інформацію, необхідну для того, щоб економічні суб'єкти могли приймати рішення й діяти. Структура цих правил (рамкових умов) в економічній теорії трактується з урахуванням меж регулювання, періоду та закономірностей поведінки економічних агентів у межах того або іншого суспільства [9, с. 52].

З огляду на все вищезазначене, цілком очевидний той факт, що європейська інтеграція Польщі й України, починаючи з 90-х років минулого століття, розгортається далеко не за однаковим сценарієм. Так, якщо Польща обрала шлях трансформації адміністративно-планової економіки (централізованого господарського порядку) в ринкову (економіку конкурентного порядку) через трансформацію інституційних основ функціонування господарського механізму, то Україна намагалася забезпечити трансформаційний перехід, обмежившись лише поверхневими змінами наявних інститутів. У результаті цього в нашій державі сформовано квазі-ринкову економіку, яку в категоріях доктрини економічного порядку прийнято трактувати як ринок «групової анархії».

Описуючи цей тип економічного устрою, В. Ойкен, зокрема, зазначав: «Груповий егоїзм має тенденцію до бурхливого розростання, оскільки групи володіють владою. В боротьбі з іншими групами й державою функціонери представляють інтереси своїх груп або те, що вони розуміють під цим, проте далеко не інтереси цілого. З економічного погляду, виникає взаємний антагонізм двосторонніх монополій, у яких можливе досягнення лише стану нестійкої рівноваги, що має тенденцію до невірноваженості. У подальшому така ситуація неминуче призводить до боротьби груп між собою. Помилка такого рішення полягає в тому, що не усвідомлюється небезпека групової анархії» [18, с. 244].

Із таким типом економічного порядку інтеграція України в ЄС була унеможливленою априорі, оскільки європейська господарська система ґрунтується на принципово іншій моделі економічного устрою. Саме її спробували сформувати в Польщі протягом періоду ринкових трансформацій, які здійснювалися під керівництвом Л. Бальцеревича.

У своїй книзі «Свобода і розвиток: економія вільного ринку» Л. Бальцерович, зокрема, відзначив, що більшість поляків убачає головну цінність змін геополітичного становища своєї країни саме в розширенні меж індивідуальної свободи [2, с. 12]. Натомість в Україні протягом усього періоду державної незалежності, незважаючи на перманентне декларування євроінтеграційного вектора розвитку, домінуючі в ЄС цінності свободи та відкритої конкуренції так і залишилися не адаптованими на вітчизняний соціальний ґрунт.

Із цього приводу експерти неоднозначно стверджують: «Комплекс демократичних норм – це базова цінність для ЄС, ключова вимога при початку будь-яких партнерських відносин. Вона пов'язана як з історією, так і зі стратегічним баченням Євросоюзом своєї ролі в сучасному світі й лежить у самій основі її нормативної сили. Ці цінності не можуть бути предметом торгу й компромісів, і ЄС, користуючись правом сильнішого учасника більшості переговорів, які йому доводиться вести, прагне «нав'язати» саме такі рамки. Для України було б принциповою помилкою не зважати на це або думати, що ці вимоги можна якимось чином обійти. Якщо вся історія української євроінтеграції чогось і вчить, то саме того, що без демократичних реформ про жодне зближення з ЄС ітися не може» [8].

Отже, інституціоналізація процесу європейської інтеграції України на сучасному етапі розвитку її політичного діалогу з ЄС, вимагає першочергового врахування досвіду Польщі щодо формування основ конкурентного економічного порядку. Насамперед, це стосується проведення реальної демонаполізації ринку та позбавлення численних формальних і неформальних пільг і преференцій тих бізнес-угруповань, які, користуючись своєю наближеністю до української влади, обмежують відкрити конкуренцію в країні та формують становий хребет господарського порядку «групової анархії».

Уже згадуваний Л. Бальцерович уважає, що реалізувати економічний потенціал України заважають погані умови для приватних інвестицій та ведення бізнесу. Якщо країна має таке освічене населення, але її економіка не зростає належними темпами, головною причиною такого стану є несприятливе середовище для ділової активності. Однією з проблем України попри те, що намітився певний прогрес, є стимулювальна фіскальна політика, що передбачає надлишкові видатки бюджету та великі субсидії. Це призводить до високих податків і тіньової економіки, бюджетного дефіциту й час від часу – до економічних криз. Тож субсидії не мають сенсу ні з економічного, ні з політичного погляду. Крім того, на умови ведення бізнесу суттєво впливає рівень корупції. За масової, непередбачуваної корупції, однією з причин якої є зарегульованість, яка шкодить бізнесу, очікувати значного обсягу чесних інвестицій не випадає. А без них економіка швидко не розвиватиметься. Проблему можна розв'язати, якщо усунути її причини. Отже, потрібні широка дерегуляція й перехід на нові правила регулювання [3].

Із цією проблемою пов'язана інша – інституційного конституювання основ конкурентного економічного порядку. Тобто формальні інститути, які діють у державі, мають носити постійний (константний) характер, не змінюючись разом зі змінами політичної кон'юнктури.

На жаль, незважаючи на суттєве просування в справі законодавчого забезпечення відтворення вітчизняної економіки у ринковому режимі, у нинішній інституціональній організації останньої все ще відчувається значний дефіцит прозорих і надійно захищених «правил гри», покликаних упорядкувати поведінку агентів господарювання й робити її передбачуваною. При цьому в одних випадках деякі загальні правила досі ще не вироблені (найпоказовіший приклад – неврегульованість питання ринкового обороту (купівлі-продажу) земель сільськогосподарського призначення); в інших – мають місце ситуації паралельного співіснування в правовому полі господарювання норм, які суперечать одна одній, що створює можливості для їх довільного тлумачення та використання; у третіх – здавалося б, «гарні», на перший погляд, нормативно-правові акти не працюють [14].

Значною мірою це зумовлено традиціями домінування в Україні неформальних інститутів над формальними. У такій ситуації навіть найкращі закони часто виявляються неспроможними забезпечувати покладену на них функцію, оскільки суспільство керується не стільки ними, скільки негласними домовленостями між різними соціальними групами про межі та міру дозволеного й недопустимого в тій чи іншій ситуації.

З огляду на це, а також урахуовуючи наріжні постулати теорії економічного порядку, можна зробити висновок про те, що економіка України так само, як і свого часу Польщі, з урахуванням індивідуальної й унікальної траєкторії розвитку, прагне у своїй еволюції до однієї з форм господар-

ського порядку, заснованого на різних домінуючих формах координації, забезпечуючи максимальну впорядкованість інституціональної структури, необхідну для функціонування господарюючих суб'єктів. Отже, заходи державної економічної політики повинні узгоджуватися з тими можливостями й наслідками для економічного розвитку, які дають зміни інститутів у межах еволюції економічного порядку, обумовленої історично сформованою індивідуальною траєкторією. Тобто, неможливо скопіювати навіть найефективніший варіант розвитку цих процесів, щоб використати його в іншій державі, адже країни розрізняються за рівнем економічного розвитку, соціальними й національними умовами, історичними та культурними традиціями, механізмами впливу держави на економіку, інституційним середовищем [9, с. 56–57].

Це означає, що для успішної реалізації євроінтеграційного потенціалу України сьогодні пріоритетного значення набуває не стільки формальна інституціоналізація двосторонніх відносин із ЄС, скільки нівелювання тих основних інституційних бар'єрів, які найбільш відчутно блокують євроінтеграційні зусилля нашої держави.

Насамперед, це стосується толерування українцями іллегальної господарської поведінки, що зумовлено низькою правовою культурою значної частини населення. Саме на цьому ґрунті формуються сумнозвісні вітчизняні корупція, тіньова економіка, напівлегальні човникова торгівля та трудово міграція, які трактуються ЄС як недопустимі інституційні явища.

На окрему увагу заслуговує проблема недостатньої якості соціального капіталу в Україні, що спричиняє зростання опортуністичної поведінки та збільшення трансакційних витрат, пов'язаних із безпекою ведення бізнесу та налагодженням комунікацій між господарюючими суб'єктами. Це знижує конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу, обмежує ефективність реалізації інвестиційних проектів за участю ділових партнерів із країн – членів ЄС, а відтак – створює низку додаткових перепон на шляху інтеграції підприємницького середовища нашої держави в інституційну систему спільного ринку ЄС.

Не можна також оминати увагою наявних проблем, пов'язаних із низьким рівнем розвитку в Україні інститутів громадянського суспільства. Адже саме громадське середовище виступає основним джерелом кадрового резерву для політичної й підприємницької сфер. Однак в українських реаліях воно виявляється неспроможним генерувати нових лідерів, спроможних якісно виконувати функцію ефективної ділової комунікації між Україною та ЄС.

Ця проблема значною мірою бере свій початок у недорозвинутому місцевому самоврядуванні, яке в Україні, на відміну від Польщі, перебуває в зародковому стані, залишаючись у лоні інституційної моделі, притаманної централізованому економічному порядку. Як наслідок, українські органи місцевого самоврядування позбавлені і необхідних адміністративних повноважень, і належних фінансових ресурсів, потрібних для налагодження дієвих двосторонніх відносин та успішної реалізації транскордонних проектів зі своїми відповідниками із країн – членів ЄС (про що неодноразово згадувалося в контексті проблематики українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва) [15–17].

Отже, інституційне наближення економічного порядку сучасної України до вимог і стандартів ЄС має здійснюватися, насамперед, на соціально-психологічному рівні через імплементацію на вітчизняний соціально-економічний ґрунт тих неформальних інститутів, які наблизатимуть українське суспільство до системи європейських цінностей. Трансформація діючих в Україні інститутів (бізнесу, місцевого самоврядування, навчально-освітньої діяльності, медичного обслуговування та соціального забезпечення населення тощо), а також інституціоналізація відносин між ними має відбуватися в руслі трансформації економічного порядку, притаманного нашій державі, із постсоціалістичного («групової анархії») в конкурентний.

При цьому слід наголосити на тому, що економічний порядок формують не лише встановлені, але й прийняті та раціонально поєднані в єдине ціле типові правові та економічні норми, явища, звичаї, умови поведінки суб'єктів господарювання в конкретній соціально-економічній системі. І якщо розглядати порядок у межах економічної системи, то основними елементами взаємодії тут виступатимуть держава, підприємства, домашні господарства, інститути громадянського суспільства й інші суб'єкти господарювання. Упорядкування відносин відбувається між ними на основі певних правил, у тому числі, інститутів, економічної політики та механізмів застосування обмежень. Інституційні обмеження відбиваються на узгодженості дій між господарськими суб'єктами, консти-

туюючи таким чином певний порядок стосунків між ними. Тобто, господарський порядок – система відносин між економічними суб'єктами із приводу реалізації певним чином правил, норм, внутрішніх і зовнішніх обмежень [22].

Отже, інституційний контекст мислення категоріями економічних порядків із погляду європейської інтеграції України та Польщі передбачає акцентування першочергової уваги на трансформації тих інститутів, які блокують наближення нашої держави до ЄС на сучасному етапі її розвитку з урахуванням польського досвіду.

Насамперед, це стосується дії низки неформальних інститутів, які в Україні, на відміну від країн – членів ЄС, сьогодні відіграють доволі суттєву роль. Причому більшість із них вражені різноманітними інституційними деформаціями, серед яких найбільш відчутними можна вважати ортогональні інститути¹, інституційні пастки² та мутацію й мімікрію інститутів³.

Найбільш відчутними інституційними пастками на шляху європейської інтеграції України слід визнати «човникову торгівлю», іллегальну трудову міграцію, а також корупцію на різних щаблях владної ієрархії. Як показує досвід Польщі, основними важелями нівелювання цих інституційних пасток у контексті формування цивілізаційних засад конкурентного порядку в руслі наближення до ЄС є мінімізація рівня економічного протекціонізму, усунення бар'єрів на шляху розвитку підприємництва, ліквідація дискримінаційної системи пільг та преференцій, орієнтована на створення прозорих правил для відкритої конкуренції на внутрішньому ринку.

Другим важливим блоком інституційних проблем, пов'язаних із формуванням в Україні конкурентного економічного порядку як засобу реалізації євроінтеграційної стратегії держави, виступає дисфункціональність низки неформальних інститутів, якими традиційно звикло користуватись українське суспільство. Причини їхнього поширення мають здебільшого об'єктивний характер і зумовлені негативною історичною спадщиною нашого народу, зокрема частим перебуванням під владою окупаційних режимів і тривалими періодами економічної дискримінації в ставленні до себе.

Насамперед у цьому контексті слід відзначити низький рівень соціального капіталу, який зумовлений багаторічною відсутністю в Україні позитивного досвіду кооперації праці та взаємної довіри економічних агентів одне до одного, а також антагонізмами в системі відносин між владою й бізнесом, владою та суспільством, суспільством і бізнесом тощо. Як наслідок, українське суспільство значною мірою орієнтоване на толерування таких негативних інституційно-поведінкових моделей, як соціальний популізм, суспільний опортунізм, девіантні прояви тощо. А це, зі свого боку, породжує (поглиблює) дисфункції в роботі таких інститутів, як сім'я, школа, неурядові організації (NGO), бізнес, вища освіта, наука, медицина та ін.

Усунення вказаних дисфункцій у процесі наближення України до ЄС має відбуватися на основі підвищення рівня соціальної відповідальності населення, зумовленого трансформацією стандартів суспільної поведінки та соціальної відповідальності громадян. Так, польська економіка, яка свого часу пережила період «шокової терапії», позбавилася від соціального популізму в доволі радикальний спосіб. Водночас більш м'яким, проте не менш значимим інструментом подолання інституційних дисфункцій і розвитку інститутів громадянського суспільства в руслі політики європейської інтеграції Польщі, який, до того ж, дав змогу значно підвищити ефективність функціонування в країні таких важливих інституційних ланок, як школа, медицина та бізнес, стало проведення адмі-

¹ Феномен ортогональних інститутів, описаний у науковій літературі як набір прийомів економічної поведінки, що вкладаються в межі чинного законодавства, але суперечать його змісту (див. Сухарев М. В. Социальные антиинституты / Михаил Валентинович Сухарев // Экономическая социология. – 2004. – Т. 5, № 5. – С. 63–73).

² Під інституційними пастками розуміють неефективні стійкі інститути, які знижують трансакційні витрати тих суб'єктів, які використовують їх для досягнення власних цілей, але спричиняють зростання трансакційних витрат економічної системи в цілому (див. Полтерович В. М. Институциональные ловушки и экономические реформы / В. М. Полтерович // Экономика и математические методы. – 1999. – № 2. – С. 1–37).

³ Інституційні мутації призводять до одночасної модифікації окремих структурних елементів інституту-реципієнта та зміни його вихідних цільових установок, що призводить до часткового спотворення вихідного інституту й характеру його еволюції. Одним із варіантів інституційних мутацій виступає інституційна мімікрія, під якою розуміється така зміна змісту інституту, що забезпечується при мінімальній зміні його зовнішньої форми (див. Балацкий Е. В. Мутация и мимикрия экономических институтов [Электронный ресурс] / Е. В. Балацкий. – Режим доступа : <http://kapital-rus.ru/articles/article/176728>)

ністративно-територіальної реформи, орієнтоване на значне розширення повноважень органів місцевого самоврядування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, слід констатувати, що дослідження механізмів формування основ конкурентного порядку в Польщі протягом періоду її наближення й інтеграції до ЄС може слугувати для України добрим прикладом успішної трансформації інституційного середовища в контексті ліквідації негативних стереотипів економічної поведінки та усунення інституційних дисфункцій, які блокують євроінтеграційні зусилля нашої держави в сучасних соціально-економічних і суспільно-політичних умовах.

Джерела та література

1. Андрійчук В. Енергобезпека: енергозбереження і напрями диверсифікації енергопостачання (у контексті взаємодії України та Польщі) / В. Андрійчук. – Економічний часопис-XXI. – 2007. – № 7–8. – С. 11–16.
2. Бальцерович Л. Свобода і розвиток: економія вільного ринку / Л. Бальцерович. – Львів : І, 2000. – 334 с.
3. Бальцерович Л. Україна відстала від Польщі на 20 років та знаходиться на порозі економічного та соціального шоку [Електронний ресурс] / Л. Бальцерович. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/2719-ukrayina-vdstala-vd-polsch-na-20-rokv-ta-znahoditsya-na-poroz-ekonomchnogo-ta-socalnogo-shoku.html>
4. Бердиховська Б. Польща-Україна. Дуже важке дозрівання / Б. Бердиховська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/columns/2013/02/17/112492/>
5. Вожняк М. Г. Стабілізаційна політика як механізм забезпечення соціально-економічного згуртування: висновки з досвіду антикризового регулювання Польщі [Електронний ресурс] / М. Г. Вожняк. – Режим доступу : [http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1033/1/...](http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1033/1/)
6. Грицак Я. Польсько-українське примирення – шанс поширити Європу на схід [Електронний ресурс] / Я. Грицак. – Режим доступу : http://tv1.ua/new/2013/05/22/yaroslav_hrycak_polsko_ukrayinske_rymurennya_shans_poshyrytu_yevropu_na_skhid
7. Гудь Б. Українсько-польські конфлікти / Б. Гудь. – Х. : Акта, 2011. – 478 с.
8. Капітоненко М. Вигоди й ризики Угоди про асоціацію з ЄС [Електронний ресурс] / М. Капітоненко // Дзеркало тижня. – 2011. – № 26. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/POLITICS/vigodi_y_riziki_ugodi_pro_asotsiatsiyu_z_es.html
9. Качан С. М. Інституційні складові економічного порядку: формування та сучасний стан / С. М. Качан // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна. – Вип. 36-1. – С. 52–57.
10. Кров'як А. Концепція інтеграції Польщі й України в європейську економічну систему в умовах трансформації економіки : дис. ... д-ра екон. наук : 08.05.01 [Електронний ресурс] / А. Кров'як. – 2007. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/349022.html>
11. Куцаб-Бонк К. Механізми інституційного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону : дис. ... канд. екон. наук : 08.10.01 / К. Куцаб-Бонк ; НАН України ; Ін-т регіон. дослідж. – Львів, 2006.
12. Литвин М. Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби [Електронний ресурс] / М. Литвин. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/40754>
13. Мальський М. Польща залишається надійним партнером України на європейському шляху [Електронний ресурс] / М. Мальський. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/polshcha_zalishae_tsyu_nadiynim_partnerom_ukraini_na_e_vropeyskomu_shlyahu_posol_ukraini_malskiy_1761653
14. Мельник В. П. До питання про завершення постсоціалістичного господарського транзиту [Електронний ресурс] / В. П. Мельник. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-10889.html>
15. Михасюк І. Польсько-українське транскордонне співробітництво / І. Михасюк, О. Осідач // Соціально-економічні гуртування у контексті модернізації транскордонних територій. – Жешів : [б. в.], 2008. – С. 79–85.
16. Мікула Н. Rozwoj infrastruktury komunikacyjnej w przygranicznych regionach Ukrainy i Polski / Н. Мікула // Euroregion Bug. – Lublin, 1996. – Т. 2. – С. 99–106 (польською мовою). Розвиток комунікаційної інфраструктури у прикордонних регіонах України та Польщі // Єврорегіон «Буг». – Люблін, 1996. – Т. 2.
17. Мікула Н. Пріоритетні напрямки розвитку прикордонного співробітництва України і Польщі / Н. Мікула // Проблеми співробітництва прикордонних територій України і Польщі. Бюл. № 3. – Варшава ; Київ : [б. в.], 1993. – С. 224–229.
18. Ойкен В. Основные принципы экономической политики / В. Ойкен. – М. : Прогресс, 1995. – 496 с.
19. Павліха Н. Українсько-польське економічне співробітництво: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Н. Павліха, Ю. Марчук. – Режим доступу : <http://ukrpolnauka.wordpress.com/2011/10/25/83/>
20. Палехова В. А. Польський досвід переходу до ринку: уроки для України [Електронний ресурс] / В. А. Палехова. – Режим доступу : lib.chdu.edu.ua/pdf/historyarchive/29/9.pdf

21. Савельєв Є. Українсько-польські економічні відносини у контексті стратегічного партнерства / Є. Савельєв, В. Мельник, С. Чеботар. – Тернопіль : Екон. думка, 2003. – 337 с.
22. Унтмоале Ю. В. Роль держави у становленні конкурентного порядку в економіці [Електронний ресурс] / Ю. В. Унтмоале. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/24_NNP_2013/Economics/14_143490.doc.htm
23. Федан Р. Регіональні фактори активізації транскордонної співпраці Польщі та України / Р. Федан ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. ; наук. ред. – д-р екон. наук, проф., академік НАН України М. І. Долішній. – Львів : [б. в.], 2003. – 336 с.
24. Шептицкий А. Как Украину воспринимает в Польше [Электронный ресурс] / А. Шептицкий. – Режим доступа : <http://www.bogoslov.org.ua/kak-ukrainu-vosprinimayut-v-polshe-i-sscha>
25. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний та секторальний аналіз) / М. Янків. – Львів : Світ, 2011. – 384 с.

Борщевский Виктор. Институциональные аспекты европейской интеграции Польши и Украины в контексте мышления категориями экономических порядков. В статье рассматриваются сравнительные аспекты влияния институциональной среды на ход процессов европейской интеграции Польши и Украины. Основное внимание отводится трансформации экономического порядка в условиях приближения постсоциалистических стран в ЕС.

Ключевые слова: европейская интеграция, институциональная среда, институциональные барьеры, экономический порядок.

Borschevsky Viktor. Institutional Aspects of European Integration in Poland and Ukraine in the Context of Thinking Categories of Economic Order. The article deals with the comparative aspects of the impact of the institutional environment on the process of European integration in Poland and Ukraine. The focus is given to the economic transformation agenda in approaching post-socialist countries into the EU.

Key words: European integration, institutional framework, institutional barriers, economic order.

Стаття надійшла до редколегії
20.09.2013 р.

УДК 336.1(4)

Микола Карлін

Реформа фінансової системи Польщі: досвід для України

У статті проаналізовано досвід реформування окремих складників фінансової системи Польщі, який може стати в нагоді під час підготовки України до вступу в Європейський Союз. Указано і на позитивні моменти реформування польської фінансової системи, і на проблеми цього реформування. Досліджено позитивний вплив допомоги Євросоюзу для розвитку польської економіки і до вступу в ЄС, і після цього. Доведено, що інтеграція Польщі до ЄС корелює зі значним покращенням більшості показників соціально-економічного розвитку держави, а також сприяє значному економічному зростанню країни. Не обходяться стороною й нові виклики для польської економіки 2012–2013 рр., які змушують уряд уживати непопулярні заходи з реформування фінансової системи країни.

Ключові слова: фінансова система Польщі, державний бюджет Польщі, злотий, таргетування інфляції, дефіцит бюджету, державний борг, фінанси гмін, фінанси повітів, адміністративно-територіальна реформа, пенсійна реформа, фінанси домогосподарств, Україна.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення досвіду реформування фінансової системи Польщі потрібне для наближення економічної системи України до вимог Європейського Союзу, у якій наша країна планує з часом вступити. У цьому плані досвід Польщі для України є неоціненним, оскільки ця країна, увійшовши у 2004 р. в ЄС, досягла значного прогресу у своєму розвитку. На жаль, Україна суттєво відстала в показниках свого економічного розвитку від Польщі, хоча в 1991 р. обидві держави перебували приблизно на одному рівні. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей реформування економічної системи Польщі та її найважливішої складової частини – фінансової системи, щоб зрозуміти причини суттєвого відставання нашої країни від Польщі.